ОСЕМНАЙСЕТ

Не бяхме първи.

Край високата желязна ограда на Филмовия град, която ненадейно изникна пред нас от мъглата, заварихме тълпа статисти. Това беше най-голямата разгромена армия от нещастници, която бях виждал някога на едно място, а сигурно чакаха още от вечерта. Посинели от студ, клюмаха в скута си, омотани с одеяла. По-възрастните жени седяха на кухненски столове, които бяха домъкнали от къщи, с крака, омотани със стари чували и вестници. Тук имаше най-различни хора: професионални статисти, примирени с незначителните роли, дадени им от живота, пропаднали модели на Художествената академия, които никой вече не искаше да вземе за позиране, имаше и неотдавна пуснати затворници (издаваха ги остриганите им глави) и хубавички момичета от по-добри белградски семейства. Загърнати в зимните си палта и шалове, стояха всяка за себе си, усамотена в тайното си унижение, криейки лицата си от останалите. Бяха дошли, привлечени от примамливите разкази на хората от киното (приказки за лековерни пепеляшки!), а на родителите си вероятно бяха казали, че имат някакъв важен изпит във факултета, и сега са тук - чакат омагьосаната порта на Филмовия град да се отвори и принца от киното да ги въведе за ръка в своята приказка в техниколор. Лицата им щяха да бъдат и хубави, ако не беше онзи пресметнат блясък в очите, онова нежно лицемерие, което непрестанно ги кара да изменят на всички, които ги обичат, само за да се докопат

до някаква малка полза, примъкнали се по-близо до извора на тайната си зараза - киното.

На поляната пред зелената ограда горяха два огъня, запалени от клони и стар амбалаж.

Около първия огън потропваха група снажни момци-мъдари, закоравели статисти, които не бяха стригали дългите си мазни коси, падащи на раменете им, от миналогодишния филм "Дългите кораби", където играели викинги. Една цигара обикаляше от уста на уста. Убиваха си времето със скачане на дължина и с хвърляне на камък от рамо. Широките им плещи и силните им мускули респектираха, а в майтапите около огъня имаше някакво заплашително самохвално безочие: останалите статисти, притиснати до самата ограда, се бояха от тях и ги гледаха, уплашени от капризната им сила, която непрекъснато търсеше случай да се покаже.

До втория огън са се събрали някакви си тъмни типове: уволнени кондуктори от Градския транспорт, препродавачи на порнографски снимки и спекуланти на фалшиво италианско сукно, временни вестникари, безделници от ж. п. чакалните - онази хлъзгава и неуловима градска утайка без лице, което човек може да запомни. От време на време някой от тях се отделяше и влизаше в гората с някоя нещастница от опашката, за да се върне след десетина минути до огъня, закопчавайки безочливо цепката си, следен от болезненото хилене на останалите.

Погледнах Але и видях как с разширени ноздри вдъхва утринния въздух на Кошутняк. След много седмици отново откри гора, само че това не бяха горичките в родната му Липница - стъблата отляво и отдясно на железопътния насип, сънните млади гори през които е крачел, докосвайки нежната кора на брезите, своите стари познайници: това беше някаква непозната, чужда гора пред входа на чистили-

щето, някаква, до известна степен, сюрреалистична, като видяна на сън, гора сред града и затова сякаш беше съвсем фалшива. В действителност тук имаше стволове и шума долу под краката, имаше дори и мъгла, която аха - да се вдигне, но все пак това не беше истинска гора! Чувстваше, че пред него е някаква нова белградска хитрост - тази изненадваща и неочаквана гора край Филмовия град - заплашително изправена войска от стволове, от едната, и изтощена от студ и сън армия от окаяници, от другата страна.

Шмугайки се през тълпата да намеря удобно място, където г-н Павличек щеше да забележи най-лесно Але, когато му дойде времето, съвсем забравих за приятеля си. Съзрях го да стои на края на поляната, без да знае какво да прави с ръцете си, къде да ги дене, блед и като забит в мъртвата шума. Нещо съвсем непознато за мен се беше появило върху лицето му - страх, ужас, а и примирение с обстоятелствата, нещо такова.

- Поразмърдай го малко! - извика ми Мима на минаване и се хвърли към скупчилата се тълпа пред портала, пробивайки си безцеремонно път с лакти: - Път, път! - кресна и хората се отдръпнаха да я пропуснат. - Дайте ми път да мина, иначе всички ще останете да висите тук още един ден! Път, тук се работи...

Изгуби се сред масата скупчени тела и живата стена отново се затвори след нея.

Но, въпреки всички добри обещания на г-н Павличек и на Мима, която се бореше за него и за мене - скромния спътник в този пъкъл - Але, изглежда, се чувстваше сякаш ненадейно хвърлен сред просяци и бивши хора, сред тази окаяна тълпа от потенциални статисти, които в няма омраза се блъскаха безмилостно, за да се приближат колкото се може повече до железния портал, където пишеше, че ЗА ЧУЖДИ ЛИЦА ВХОД ЗАБРАНЕН! Много от тях държаха в

ръце някакви жълти хартийки с едва четливи номера, надраскани с химически молив. Някой им беше раздал тези номера още преди една седмица, когато прекарали една също така будна нощ пред портала, но този някой след това се изгубил във филмовия водовъртеж, а портиерът не признаваше никакъв ред, за който настояваха най-вече онези с малките номера. Въртеше ръчката на полевия телефон и викаше централата, търсеше някакъв помощник на "оня плешив американец", след това някой си Миле - скупчените хора се бяха втренчили в дебелия му тромав пръст, с който непохватно набираше номерата; очакваха спасение, избавление от беднотията и глада и въвеждане във филмовия замък, зад чийто зидове мангизите се раздават с шепи, а портиерът проточваше думите, караше се на невидимия от другата страна на жицата, чоплеше носа си, след това ухото, а накрая, напълно отказал се от това, за него прекалено силно умствено напрежение, започна отмерено, по селски, да дъвче сланина, премествайки от време на време кобура на пистолета, който очевидно го обиваше. Режеше залъци хляб с крив нож. После се замисляше, вдигаше безсловесния си поглед към стената от човешки лица, прилепени о стъклото на кабината му, в която бумтеше огън. На погледа му отвръщаха очите на прецъфтелите белградски красавици, пълни с надежда, и на техните хубави, отгледани в немотия дъщери, доведени чак тук, в Кошутняк, за да опитат от филмовото щастие, готови на всичко. Може да ги прелъсти който и да е от екипа, стига това да е цената за влизане на снимачната площадка! Евтин грим, размазан от нощта, му се хили раболепно през стъклото, сякаш от него зависи коя ще бъде избрана за статистка. Наричаха го "господине", на което той ядовито им се тросваше: "Какъв господин съм ви аз!". А след това: "Другарю портиер, бихте ли били любезен да известите високия рус електротехник от екипа на господин

Саймънс, че пред портата са Лела и дъщеря й Маца, той вече знае..." - а портиерът отказваше да използва държавния телефон за частни разговори, не познавал никакъв рус електротехник и нека спокойно си чакали реда!

Една жена истерично закрещя. Била загубила жълтия си номер! Заричаше останалите да се отдръпнат, може би някой от тях е стъпил върху хартийката й. Хората с тъпо конско движение повдигаха на педя от земята ходила, без да помръдват от местата си.

Накрая, отново изблъскани от опашката, Але и аз застанахме на свободно място до един старец, чието държание беше пълно с достойнство и който седеше на кожено ловджийско столче.

- Простете за смелостта - каза старецът. - Може би ще ме почерпите с една цигара, ако е възможно?

Запалих му една цигара.

- Благодарим... - каза той. - Вижте, някои чакат още от снощи! Просто не схващам тази глупост! Скупчили се около портала, ръководителят ще ги изгони всичките и, може би, ще вземе точно онези от края! Такъв народ сме ние! Никога няма да се вразумим...

Наричали го Съдията, какъвто наистина и бил някога. Животът, изглежда, му беше отнел всичко, освен необикновената фигура, облечена в износена, но добре запазена куртка и раирани панталони. От Съдията, иначе, лъхаше самоувереност; сякаш изобщо не се боеше за изхода на тазсутрешния избор на статисти - него винаги го избирали, за какъвто и да е филм, защото допотопно старото му лице беше твърде използваемо.

- Редки са лицата като моето, млади човече! - каза ми той тази сутрин. - Защото, стара е истината: минат ли се години, човек тогава сам е отговорен за лицето си! Je suis

responsable! И мога да Ви кажа, драги мой, че такива лица като моето ще бъдат все по-редки с отминаване на времето!

Играл бил съдебни заседатели, сенатори, изкуфели късметлии, келнери... Обръщали се към него "Съдия" и никога не минавали границата на приличното държание при общуване с него. Съдията беше като доайен на белградските статисти и от раз можеше да уцели коя сутрин колко души ще вземат за статиране.

- Филипович... - представи ни се. - Аврам Б. Филипович!

Погледна украсения си джобен часовник:

- Е, те обикновено казват на хората да дойдат в шест, но никога не почват да избират преди седем и половина! Гуляят по нощите! Познавам ги добре...

Своето падение приемаше с достойнство, а нещастието сякаш беше единствената подходяща рамка за портрета му. Непрегърбен и все още строен, със запазена бяла грива, която се развяваше на вятъра като бяло знаме, седеше, пълен с улегнала бодрост, на сгъваемото си столче сред тази сбирщина, точно такъв, какъвто е бил на 6 април 1941 г., крачещ през развалините на бомбардирания Белград, които още димели, със запънат револвер SMITH & WATTSON, готов да пръсне черепа на всеки, който понечи да мародерства.

- Вижте онази жена там - насочи вниманието ми Съдията към някаква дебела нещастница с цигара, която висеше на отпуснатата й устна. - Е, драги мой, кой би казал, че това е онази прочута творба, най-красивото тяло на сръбската живопис между двете войни, нарисувано от Йован Биелич... Знаете ли тази картина?

- Не... - отговорих засрамен, опитвайки се под натрупаното синкаво месо, което тромаво се люлееше, докато же-

ната обикаляше опашката, да открия някогашните следи на красотата.

- Тази творба днес е в колекцията на господин Павао Белянски - каза съдията. - Прекрасно младо тяло! Какво да се прави? Нещастие!

Отново избутах вцепенилия се Але в опашката, която напираше към оградата.

Сега стояхме рамо до рамо с Дара - едно от редките момичета, за които днес действително може да се каже, че са успели.

Все още я виждам как сърдита на всички около себе си, се загръща в тънкия си шлифер с посинели пръсти и чака своя миг. Голямата Дара, която пет години по-късно изплува, облечена в розово оперение, обкръжена от лазурния блясък на италианските басейни!

Наистина, това момиченце започна от нищо, като обикновена статистка, но издигането й беше шеметно! Колко пъти само се е взирала със стоманеносините си очи в таваните на складовете, търпейки върху корема си задъхани ръководители на статисти, организатори, гримьори и второстепенни артисти, които само пет години по-късно ще й завидят до смърт и ще се хвалят на приятелите си, че са я начукали еди-кога си, прави до стена, под душ или под някакво дърво, на тревата или върху чували, до някоя ограда или на някой пън - а никой вече няма да им вярва и след известно време те ще престанат и сами да си вярват в това свое, може би само сънувано шибане (което не е било кой знае какво!), докато ще държат в ръцете си разтворено списание с недостижимия й пин-ъп в позата на Марлен Дитрих-младша, цветен, върху две страници.

Зад хладната й самонадеяна усмивка лежат трупове. Първо, това са разбитите бракове на филмови наивници, които се палеха да открият най-целомъдреното лице в евро-

пейското кино - бейби-фейс с трепкащи оченца! Още парят прегръдките с директора на Agfa-film, който се самоуби, още са топли креватите, от които Дара направо е побягнала, еднакво хладна, невъзмутима, незадоволена и пресметлива, както и тогава, в хангарите на Филмовия град върху чувалите с фойерверки и мрежите от филма "Мрежи", и на пясъка от филма "Любов на пясъка", и в телефонната кабина във филма "Обади се на 984!", и под лодка, и кой знае къде още, а тя отива все по-далече и по-далече, не вярвайки нито на бога, нито на хората от киното, нито на самото кино! Парите си мъдро влага до последната стотинка в сигурни сделки. Вече притежава фабрика за женско бельо, което носи емблемата Dara, акции в парфюмерийни къщи във Франция и Италия и мрежа от бутици във Великобритания, в които се продават хипи-пумпали и картини в стил "наив" със задължителните заклани петли и угоени свине.

Веднага щом потръгнат работите, Дара измъква своите наистина с кръв спечелени мангизи и ги превръща в скъпи златни кюлчета, презирайки недвижимите имоти, кожите, картините, глупавото притежаване на къщи и предмети, които "човек никога не може да продаде на същата цена, ако неочаквано му потрябват пари!"

Голямата Дара!

Тази сутрин не я взеха за статистка, затова се завъртя на пета и си тръгна надолу по пътеката, свивайки само малко повече глава между раменете. Ето, запомнил съм погледа й, пълен с презрение, оня миг, в който зениците й засвяткаха с фосфорисцираща омраза, като на котка, ритната да не пречи. Ако на някого му е нужен този момент от началото на бляскавата й международна кариера, подарявам му го! Той може горе-долу да изясни нещата, тъй като, склонен съм да вярвам, омразата, която отнесе от портала на Филмовия град в Белград, още не е изчерпана и няма никаква на-

дежда скоро да пресъхне. Дара в същност си отмъщава! Тя, омразата, захранва двигателите й с вътрешно горене и я тласва все по-далече и по-далече.

А ако случайно прочете тези редове, Голямата Дара сигурно ще се сети: аз съм оня слаб, изморен младеж от петдесет и девета, който запали цигарата й, докато стояхме заедно до оградата на Филмовия град. Може би ще се сети и за моя приятел Але, за онова хубаво русокосо момче, което тази сутрин трепереше от страх и студ?